

Nordkalottfolkets høringsuttalelse til

– forslag til endringer i lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindrifftsloven) og tilhørende endringer i lov 21. juni 2016 nr. 100 om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova)

Innhold

Generell kommentar	2
Grunnlag for revidering av lov.....	2
Reindriftnæringens interne forhold.....	3
Formålsparagraf legger til rette for samhandling	3
Manglende involvering og medbestemmelser for samfunnet for øvrig.....	3
Harmonisering med Plan- og bygningsloven.....	5
Manglende likeverd.....	5
Dyrevelferd.....	5
Motorisert ferdsel	6
Gjeterhytter og jakt og fiske.....	6
Statsforvalters praktisering av lov.....	7
Sanksjoner	7
Egen utmarkslov	7
Til departementets lovforslag har Nordkalottfolket følgende kommentarer:.....	8

Generell kommentar

Nordkalottfolket mener lovforslaget ikke svarer på regjeringens beslutning fra februar 2023 om å gjennomføre en helhetlig revisjon av Reindriftsloven, i tråd med regjeringens politiske plattform. Nordkalottfolket ber om at en revidering starter med en gjennomgang basert på likeverdighet mellom folk og næringer, og at bærekraft skal være utgangspunktet for all utmarksnæring og utmarksbruk.

Nordkalottfolket arbeider for en bærekraftig reindrift. Reindriftnæringen er viktig bærer av samisk kultur og språk, og viktig næring for de samer det gjelder. Reindriftnæringen opptar samtidig store arealer, der også andre brukere har sitt virke. Utmarka er gjenstand for utstrakt bruk av tradisjonelle bruk, som sanking og høsting, innlandsfiske, bærsanking, vedhogst, beite for dyr i landbruket og til ulike fritidsformål. Ikke minst finner man andre tradisjonelle næringer, som utmarksnæring som innlandsfiske og bærsanking, hogst og beite for dyr i landbruket. I tillegg er der ulik grad av industri som mineralnæring, vannkraft og infrastrukturbygging som veier og kraftlinjer.

Samtidig som vi skal ha en bærekraftig reindriftnæring, har også andre behov på, og rett til å virke i det samme området som reindriftnæringen. Dette gjelder spesielt andre utmarksnæringer, beitenæringer og utmarksbrukere. Disse har levd side om side i generasjoner, og ingen har mer rett til områdene enn noen andre. I mange områder vet man også at reindriften kom sent inn, og da er det enda viktigere å vise respekt for de aktivitetene som tidligere har vært i området.

Nordkalottfolket mener at reindrift er så tett knyttet opp mot annen utmarksnæring, at de er nærmest umulig å skille. Og de er likeverdige, har alltid virket side om side, med samme behov for å bruke områdene til næring. Reindrift- og annen utmarksnæring må dermed være fullstendig likestilte. Man må derfor tilstrebe å ha en felles næringslov for disse utmarksnæringene.

Om det likevel ikke er ønskelig med en felles lov for alle utmarksnæringer, må man sikre at en revidert reindriftslov ikke gir utvidede rettigheter ovenfor andre folk og næringer, og at reindriftnæringen og utmarksnæringer generelt skal ha samme beskyttelse gjennom loven.

Grunnlag for revidering av lov

Nordkalottfolket forutsetter at følgende prinsipper settes som grunnlag for en revidert reindriftslov:

Likeverd, reell medbestemmelse og rettferdig fordeling er bærende prinsipper i Nordkalottfolkets innspill.

- Likeverd internt i næringen, og mellom næringene og andre interesser.
- Næringenes medbestemmelse over sine beiteområder, og andres medbestemmelse der næringenes hevder rett og har aktivitet.
- Rettferdighet og rettferdig fordeling internt i næringene, og rettferdig bruk av utmarka.

Reindriftnæringens interne forhold

Nordkalottfolket velger i denne omgang ikke å ta for seg de interne forholdene i reindriften, selv om de også bør bli gjenstand for en helhetlig revisjon. Dette vil man komme tilbake til når arbeidet med revidering av reindriftslov konkret starter opp. Men, det er avgjørende viktig at i ethvert tiltak eller endring internt i reindriften, som samtidig har påvirkning på samfunnet rundt, så må også samfunnet høres, og ha samme og likeverdige rettigheter og innsigelsesmyndighet som det reindriftnæringen har.

Intern organisering av den samiske reindriftnæringen må også ha legitimitet og anerkjennelse hos næringen selv, og Nordkalottfolket forventer at Regjeringen involverer næringen i revidering av bestemmelser som styrer den interne organiseringen.

Formålsparagraf legger til rette for samhandling

En revidering av Reindriftsloven må ha som utgangspunkt at loven skal gi rammer for en levedyktig og bærekraftig næring i fremtiden med god samhandling med det samfunnet næringen er en del av. Reindriftnæringen er en del av storsamfunnets mangfold og reindriftnæringens plikter og rettigheter skal gjenspeile et samfunn som tilrettelegger for utvikling for alle.

Nordkalottfolket minner om at Reindriftslovens formål er klar på at loven også skal være til gagn for samfunnet for øvrig, jmf Reindriftsloven §1

«For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig.»

Reindriftsloven gir i større grad samfunnet for øvrig en merbelastning, enn den brukes til involvering og til å skape likeverd mellom reindriftnæringen, samfunnet og andre utmarksbrukere. Den gagnar utelukkende reindriftnæringen, mens samfunnet for øvrig forblir uten medbestemmelse i arealer de eier og bruker. Her har anvendelsen av loven feilet.

Dagens formålsparagraf må være fundamentet for lovrevidering enn nåværende lov er. Loven må i større grad ivareta også samfunnet for øvrig.

Manglende involvering og medbestemmelser for samfunnet for øvrig.

Reindriftsloven er en særlov som i dag ikke reflekterer Plan og bygningslovens formål om å legge til rette for bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Gjennom involvering, samordning og medbestemmelse i Plan og bygningsloven søker man å finne de gode og bærekraftige løsningene for utnyttelse av arealer. Til tross for at reindriftnæringen er arealkrevende er det gjennomgående i Reindriftsloven at reindriftnæringen har en rett til å bli

involvert i andres disponering av arealer, men ikke en plikt til å involvere samfunnet for øvrig i deres disponering av arealer.

I følge Reindrifftsloven § 19 har reindrifftsneringen beiterett på annen utmarksstrekning, herunder ogsa tidligere dyrket mark og slatteng som ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde omrader eller dyrkede arealer i drift. Dette er en rettighet som frarover fremtidig jordbruksutnyttelse og annen utnyttelse uten bade samtykke fra og kompensasjon til rettighetshaverne for denne type arealbeslag. Dette er i tillegg grunnlag for opparbeidelse av ny rett som man ellers ville ha tinglyst eller avtafestet i samfunnet for øvrig for. Dagens reindrifftslov fratar grunneiere disposisjonsrett utover vanlig rettspraksis i Norge. Dette er med andre ord en rettspraksis som samfunnet for øvrig ikke er kjent med og der samfunnet for øvrig mangler medbestemmelse.

Nordkalottfolket er opptatt av at rettigheter konstitueres ved bruk og overtakelse av rettigheter gjennom samtykke. Denne type disposisjonsrett som er tildeles gjennom lov, mot grunneiers samtykke, er ikke innenfor folkets rettsoppfatning. Denne type overtakelse av disposisjonsrett ma fjernes i en revidering av Reindrifftslov.

Ett annet eksempel er distriktsplaner som involverer beitearealer, flyttleier og annet arealbruk som ogsa pavirker samfunnet for øvrig. Reindrifftslovens § 62 anbefaler reindrifftsneringen a sende orientering om dette planarbeidet til fylkeskommuner, kommuner og statsforvalter, men pavlegger ikke involvering eller høringer slik man ellers er pavlagt ellers i arealsaker.

Det samme ser vi nar det kommer til gjerder av midlertidig karakter. Selv reingjerder av midlertidig karakter, som omtales i Reindrifftslovens § 24, vil det kunne pavvirke andre brukere gjennom merbelastning, uten at dette pa noe vis er varslet disse brukerne. Det forekommer ogsa ofte at disse midlertidige gjerdene blir mer permanent enn midlertidig. I samfunnet for øvrig er man i det minste pavlagt nabovarsel om man skal utnytte areal pa annet vis. Gjerder av bade midlertidig og permanent karakter er endret bruk av arealet og reindrifftsneringen ma pavlegges bade varslingsplikt men ogsa et minimum av konsekvensutredning for natur og andre brukere dersom tiltak som gjerder og anlegg settes opp. Det er heller ikke noe regelverk for nar samfunnet for øvrig kan nekte reindriffta a sette opp gjerder.

Reindrifftsloven § 63 pavlegger blant annet grunneier a varsle reindrifftsneringen om tiltak som planlegges og gjennom denne type varsel involvere reindrifftsneringen. Den motsatte veien, fra reindrifftsneringen til grunneier, er det lite pavlegg om a involvere andre rettighetshavere, brukere og interesser nar reindrifftsneringen skal gjore tiltak. I pavlegg overfor grunneier ligger det ogsa en plikt a kartlegge hvilke andre interesser som vil vere pavvirket. I motsatt tilfelle ser vi at reindrifftsneringen ikke har det samme pavlegget om a kartlegge hvilke andre interesser som bruker det samme omradet dem. Det vil vere naturlig at det i en revidering av Reindrifftsloven ogsa innarbeides en slik plikt for reindrifftsneringen, til bade kartlegging av andre brukerinteresser og involvering av disse interessene for tiltak fra reindrifftsneringen igangsettes.

Involvering, samordning og medbestemmelse er viktig for samfunn som skal tilrettelegge for individet, brukere og rettighetshavere. En snerlov som ikke er harmonisert med plan- og bygningsloven og vanlig forvaltningspraksis vil skape konflikter. Dette fordi man da har en gruppe som far lov til a operere utenfor den ordinare maten a handle pa og som ikke er pliktig til hverken a involvere eller opplyse om sine tiltak og arealbruk.

Harmonisering med Plan- og bygningsloven

Nordkalottfolket forventer at en revidering av reindriftsloven ivaretar involvering og medbestemmelse for samfunnet for øvrig, der reindriftnæringens arealbruk også påvirker andre i samfunnet. Prinsippet om likeverdighet mellom folk og næringer overholdes. Reindriftsloven må harmoneres med Plan- og bygningsloven, slik forslag til ny Mineralloven søker å gjøre. I dag har er det stor disharmoni mellom Reindriftslovens og Plan- og bygningslovens plikter og rettigheter. Dette skaper uforutsigbarhet i arealforvaltningen på lokalt nivå.

Reindriftsloven må ikke utvikles til å bli en lov for innregulering av rettigheter som indirekte og direkte definerer begrensende rammer for andre brukere. Det er uheldig å kople arealrettigheter, bestemmelser om arealreguleringer, egne retts- og domstolløsninger, mm, opp mot reindriftslovverket. Dette bidrar til å undergrave særlig plan og bygningslovens funksjon, øvrige brukeres tilgang til arealene, samt prinsippet om det kommunale selvstyre.

Manglende likeverd

Reindriftnæringen er en viktig del av samisk kultur. Men Nordkalottfolket vil også påpeke at den samiske kulturen er mangfoldig, og det fins samiske interesser og rettighetshavere som hverken har den samme beskyttelsen eller lovvernet som denne næringen har. Man må ikke glemme at det er mellom 5 og 10% som er knyttet til reindriften, det resterende samiske samfunnet skal også ha likeverdig rett til å fortsette sin naturbruk.

Reindriftnæringen er en del av et større samisk interessebilde. I likhet med samfunnet for øvrig, kan ikke samiske eller samenes interesse defineres gjennom kun ei næring eller brukergruppe. Reindriftnæringens interesser kan og skal ikke sammenstilles eller defineres som det fullstendige bildet på samiske eller samenes interesser.

Det vil oppstå interessekonflikter også blant samer og ulike samiske interesser, og Nordkalottfolket presiserer at alle samer har rett på det samme urfolksvernet som folkeretten gir. Konflikter oppstår når man opplever seg urettferdig eller skjevt behandlet. Det vil være viktig at forskjellsbehandlingen rettes opp gjennom denne lovrevideringen og at man på denne måten rydder bort grobunn for ulike samiske konflikter.

Dyrevelferd

Reindriftslovens formål er tydelig på at tamreinens dyrevelferd skal ivaretas. *«Både i og utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven bidra til å sikre forsvarlig dyrevelferd for tamrein.»*

Men ikke en eneste plass er det presisert at næringen også har et selvstendig ansvar for å ivareta reinens dyrevelferd.

Dette kommer klart frem ved beite på dyrket innmark. I flere tilfeller har Reindriftsstyret overprøvd statsforvalterens vedtak om sanksjoner mot reinbeite på innmark, eksempelvis sak 2/21 i Reindriftsstyrets protokoll av 24.februar 2021. Her reverserte Reindriftsstyret Statsforvalterens

vedtak om sanksjoner. Dette ble gjort på grunnlag av at det er lite beite i det ordinære beiteområdet og at bonden ikke har gjerdet inn sin innmark. Gjennom denne praksisen påfører man bønder og andre ansvar for tamreinens dyrevelferd og fritar reindriftsnæringen fra å bære eget ansvaret for reinens tilgang til mat.

En bonde kan eksempelvis ikke skyve ansvaret for dyrevelferden over på naboen eller andre. Dersom dyr lider vil det komme et vedtak om nedslaktning som bonden må følge. I midlertidig ser vi at reindrifftsloven pålegger andre som ferdes i reindrifftsområder, slik som Reindrifftslovens § 65 å ivareta tamreinens dyrevelferd, men stadfester ikke at reindrifftsutøver selv har et ansvar for dyrevelferden til egne dyr. Dette er en skjevfordeling av ansvaret for dyrevelferd som må rettes opp i revidering av reindrifftsloven.

Motorisert ferdse

Den samme skjevfordeling ser man på bruk av motorisert ferdse. Mens man i Reindrifftslovens § 23 har fått en blankofullmakt til å bruke motoriserte kjøretøy i reindrifftsnaeringens virke uavhengig av både fauna og dyrevelferd, har sauenæringen og utmarksnaeringer, som også har behov for å sanke og hente inn dyr og utmarksressurser, ikke samme mulighet. Dette er to primærnaeringer som ofte bruker de samme områdene og har samme type arbeidsoppgaver i utmarka. Sauebønder og andre utmarksbrukere som er avhengig av motoriserte kjøretøy må forholde seg til Motorfersellov, Naturmangfoldsloven og andre reguleringer, og kan i beste fall få dispensasjon for å utøve naeringen sin. Denne samme forskjellsbehandling ser vi når bønder vil sette opp gjeterhytter. De har ikke samme adgang til å sette opp anlegg og bygg som de har bruk for i sin naering.

Nordkalottfolket forventer at man likebehandler sauenæringen og annen utmarksnaering med reindrifftsnaeringen, og at lovverket harmoniseres slik at man får en likebehandling av naeringer som bruker utmarkas ressurser. Skal andre brukergrupper pålegges å ivareta fauna og andre forhold må også reindrifftsnaeringen ha samme plikt.

Gjeterhytter og jakt og fiske

Det er også en skjevfordeling i forhold til gjeterhytter som settes opp i naeringsammenheng. Reindrifftsnaeringens rett til å sette opp slike hytter til naeringsformål, som omtales i Reindrifftslovens § 21 gjenspeiler seg ikke i rett til gårds- og bruksnummer, som vanlig er i forvaltningen. Denne praksisen reduserer reindrifftsnaeringens naeringsverdier og vil ha konsekvenser for både verdivurdering og låneopptak. Reindrifftsnaeringens naeringshytter må likebehandles med andre naeringers anlegg og bygg.

Jakt, fiske og fangst har vært like viktig for andre brukere av utmarka som reindrifftsnaeringen. Det er ikke bare reindrifftsnaeringen som har opparbeidet seg rett til disse ressursene. I Reindrifftslovens §26 ser man imidlertid at reindrifftsnaeringen har rett til gebyrfritt fiske, fangst og jakt på statsgrunn. Andre brukergrupper, som også har benyttet seg av disse ressursene, er ikke anerkjent som rettighetshavere til disse ressursene. Nordkalottfolket mener at reindrifftsloven må harmoniseres med annet lovverk og at likebehandlingene av de ulike gruppene må være gjennomgående.

Statsforvalters praktisering av lov

Statsforvalter i Troms og Finnmark har opparbeidet seg en praksis der scooterløyper ikke forlenges dersom berørte reindriftsdistrikt ikke eksplisitt samtykker til dette. På den måten gir man ei næring vetorett overfor alle andre. Dette er problematisk fordi hverken reindrifftsloven eller annen lovverk gir de enkelte brukerinteresser tilgang til slik forvaltningsmessig vetorett. Denne type praksis undergraver Reindrifftslovens § 65.

Denne lovbestemmelsen gir Statsforvalter adgang til å regulere ferdsel og aktivitet i kortere perioder dersom det er til særlig skade for reindriftsnæringen. I denne prosessen er loven klar på at alle skal høres og manglende samtykke fra reinbeitedistrikt vil dermed ikke være grunnlag for å nedlegge forbud. Særlig skade er mer enn forstyrrelser, og det skal begrunnes med en vesentlighet som gir større konsekvenser enn det andre brukere opplever i dag.

Nordkalottfolket forventer at praktisering av Reindrifftsloven § 65 samsvarer med lovbestemmelsen og at andre interesser også høres i forkant av at Statsforvalter stenger løyper.

Sanksjoner

For at lov skal kunne fungere best mulig, er det nødvendig at den har legitimitet i folket. Loven må være forståelig, ha klare forpliktelser og rettigheter og brudd må sanksjoneres. Folk må ikke oppleve at brudd på lov behandles som uvesentlig og at sanksjoner ikke fører frem eller overprøves i stor grad. En slik praksis avler ikke respekt for loven og vil gjøre loven verdiløs for fremtidig forvaltning.

I revidering av reindrifftsloven mener Nordkalottfolket det er viktig at man også ser på sanksjoner og at man innskrenker mulighetene for å omgjøre disse, slik Reindrifftsstyret i dag gjør. Sanksjonsmuligheter må komme klart frem i revidert lov.

Egen utmarkslov

Nordkalottfolkets primære standpunkt er at all utmarksnæring kan reguleres i en lov, der reindriftnæringens aktiviteter reguleres gjennom egne kapitler og det samme for annen utmarksbruk. På den måten får man synliggjort all utmarksnæring samt sikret likeverdig tilgang til utmarkas ressurser.

Skal reindriftnæringen utvikles til ei bærekraftig næring må den ha stor legitimitet også i samfunnet for øvrig. Gjennom gjensidig involvering og medbestemmelse mellom reindriftnæringen og samfunnet for øvrig sikrer man legitimitet og eierskap til den felles bruken av utmarka. Rettferdig og likeverdig behandling av interesser som bruker den samme utmarka, bidrar til reduksjon av konflikter og til økt samhandling og samarbeid. På denne måten å styrkes reindriftnæringen og gir næringen forutsigbare rammer.

Til departementets lovforslag har Nordkalottfolket følgende kommentarer:

Nordkalottfolket støtter departementets forslag til endringer i reindrifftsloven og tilhørende endringer i jordskiftelova, slik endringene kommer fram av høringsdokumentets kapitler 2 til 4 og 6 til 9.

Nordkalottfolket støtter også kapittel 5, men legger til grunn at uttrykket «rimelig tid» i kapittel 5 ikke må åpne for at reineier hindrer en rask avklaring av erstatningsansvar ved å i lengre periode være «utilgjengelig» for skadelidte. Dersom det ikke oppnås kontakt med reineier, eksempelvis om eier oppholder seg i en lengre periode på fjellet med reinen, må det nokså umiddelbart kunne reises krav mot siidaen, eventuelt distriktet. Det må også kunne kreves at siidastyret/distriktsstyret bidrar til å identifisere hvem som har erstatningsansvar, og bidrar til at skadelidte lettere kommer i kontakt med vedkommende. Den skadelidte må ikke bære ekstra omkostninger fordi det blir umulig å nå reineier, dette prinsippet må sikres i lov.

Nordkalottfolket tilrår at revidert reindrifftslov må ha mekanismer som tydelig sikrer regulering av siidaenes reintall dersom næringsaktørene selv ikke tilpasser reintallet til arealene i Finnmarks økologiske bærekraft, og ut fra det beitegrunlaget som siidaene disponerer, jmf § 60 i Reindrifftsloven. Nordkalottfolket påpeker imidlertid at selv om det er mest effektivt at næringen selv finner løsninger for reintallreduksjoner må det finnes sanksjoner som gjør at man innen rimelig tid får reintallet ned. Disse sanksjonsmulighetene må presiseres konkret i revidert lov.